

Emlékidezés és szkáz-feltárás, 1. nap

GABORJÁK ÁDÁM (SZTE BTK Vizuális Kultúra és Irodalomelmélet Tsz., a Hajnóczy-műhely tagja)

Nem lesz Kétezer?

Előadásomban Hajnóczy *Kétezer* című rövidprózájáról fogok beszélni. Egyrészt összehasonlítva a többi *szkáz*zal, a kötetben elfoglalt helyére vagyok kíváncsi. Másrészt a cím és az úrhajózás megjelenése miatt erős a novella jövőorientáltsága, éppen ezért megpróbálom utópiaként értelmezni. Ennek vizsgálatakor elengedhetetlennek tartom a *Jézus menyasszonya* című kisregénnyel való összehasonlítást. Harmadrészt a szóban forgó novella gyermekvilága olyan írásokat idéz, mint a *Ki a macska?*, vagy a *Dinamit* című dráma, ezért rákérdezek arra, voltaképpen mit is jelent a gyerekjáték Hajnóczynál, és mi annak a helyiértéke a *Kétezer*ben. Ezekben a szövegekben a gyermeki világ mindig szorosan összekapcsolódik a hatalom, a bűnösség és a kirekesztés problematikájával, így a szöveg mikropolitikai és ideológiakritikai szintjeit szintén értelmezem.

HOVÁNYI MÁRTON (ELTE BTK PhD, PPKE HTK, a Hajnóczy-műhely tagja)

Kötetbe vérrel írt, szikár, latin betűk. A latin betűk című Hajnóczy-szkáz elemző megközelítése

A *Jézus menyasszonya* című kötet hetedik novellájaként szerepel *A latin betűk*. Előadásomban hagyományos értelemben vett műértelmezésre teszek kísérletet ehhez a „Hajnóczy-szkázhoz” közelítve. A novella enigmatikus szimbolikáját, írásra történő utalásrendszerét és nem utolsósorban a kötetben elfoglalt helyét szeretném megvizsgálni, kiemelten is arra keresve a választ, hogy a kötet címével és a címet kölcsönző kisregénynek a szövegével milyen kapcsolatban áll ez az írás.

MILIÁN ORSOLYA PhD (tudományos munkatárs, SZTE BTK Vizuális Kultúra és Irodalomelmélet Tsz.)

Egy alternatív megközelítés – Hajnóczy Péter: A latin betűk antimeséje

Tervezett előadásomban *A latin betűk* többé-kevésbé szoros olvasására vállalkozom, a rövidtörténet és a mese műfaji keveredésére, illetve a betűk anyagisága és medialitása mentén kirajzolódó narrato-poétikai eljárásokra és tételre térve ki.

NAGY TAMÁS (SZTE ÁJTK Jogbölcselet és Jogsociológia Tsz., a Hajnóczy-műhely tagja)

Egy elkülönített doboz, avagy hogyan lesz az irodalom időnként (jog)sociológia?

Előadásomban *természetesen egy kéziratról* lesz szó. Az *elkülönítő* Hajnóczy Péter egyik legismertebb, s egyben legismeretlenebb munkája. A *Valóságban* megjelent 1975-ös publikációról – amelynek a maga idejében legalább annyi, ha nem több olvasója volt („*HVG-adat*”), mint a legnépszerűbb kisregényeknek és elbeszéléseknek – persze mindenki hallott. A teljes szöveget – a „valódi” („*az igazi kék*”) szociográfiát – azonban a hagyaték eddigi őrzőin és jelenlegi gondozóin kívül az olvasóknak nem állt módjukban megismerni: *anno* a kiadói tiltás, majd három évtizeden át egy egyszerű kartondoboz rejtette el a szemünk elől. Hozzászólásomban e doboz tartalmáról, a nyolc éven át írt/összeállított textusról, a dokumentumokról és a töredékekről szeretnék számot adni; továbbá igyekszem kitérni olyan kérdésekre, amelyek a „jog” és az „irodalom” kapcsolatrendszerét vizsgáló kutatások számára egyaránt fontosak lehetnek: 1. (a „jog” oldaláról) olvasható-e egy irodalmi szociográfia jogsociológiai műként? 2. (az „irodalom” oldaláról) létezik-e kijárata Az *elkülönítő*nek a szépirodalmi szövegek felé, s ha igen, rehabilitálhatja-e mindez (akár csak részlegesen is) az életmű egyes darabjainak a szociografikus (*aka* valóságreferens) olvashatóságát?

NEMES Z. MÁRIÓ (ELTE BTK esztétika PhD hallgató, költő)

Preparált ábrázolás

Előadásomban test és szöveg egymásba íródásának különböző formáit kívánom megvizsgálni Hajnóczy Péter kései prózájában. (Ennek során különösen *A parancs* és a *Jézus menyasszonya* című kisregényekre, illetve néhány Hajnóczy-szkázra fogok koncentrálni.) „Valamit, ami élő, organikus, ábrázolni képtelenség. Tehát, hogy ennek ellenére kísértésbe esünk e felől a dolog felől, úgy vélem, ez a művészet.” – írja Hajnóczy *A vese-szörp*ben. A fenti – a mimézis-elmélet(ek) alapjait érintő – idézetből a művészet és szervesség kibékíthetetlenségére következtethetünk. A szöveg kísértése a test fantomává változtatásában érdekelt, vagyis az írásaktus *preparációs* folyamatként értelmeződik, hiszen Hajnóczy műveiben az élő (szubjektum) reprezentációja elgondolhatatlan a halál beíródásától függetlenül. Ebből következik, hogy a szerző kései prózájában az emberi test/Én adekvát metaforája a preparált korpusz, mely a *Jézus menyasszonyának* egyik központi motívuma. A preparáció mint megőrzés, illetve megsemmisítés egysége amellől, hogy a destruktív mozgásokkal „megelevenedő” szöveg alaptendenciája, a Hajnóczy-jelenség irodalomtörténeti-szociológiai értelmezésére is alkalmas lehet, ugyanis a szerző kultikus (ön)reprezentációja is egyfajta (ön)preparációként működik a szövegek retorikai működésével összhangban.

Prof. Dr. ODORICS FERENC (SZTE BTK Vizuális Kultúra és Irodalomelmélet Tsz.)

Emlékv: Hajnóczy sámán-költészete

Előadásomban azt a kényszerítő és beteljesítő erőt próbálom megidézni, amely éltette Hajnóczy-írásait, s amely elsodorta az életét. Költészet alatt metafizikai irodalmat értek, sámán-költészet alatt olyan írásmódot, mely a láthatatlan világgal való kapcsolat fönntartását különféle szerek alkalmazásával teremti meg. Elsősorban arra keresek választ, hogy a nyíltan sámánisztikus művek (pl. *Jézus menyasszonya*) sorába miként illeszkednek vagy nem illeszkednek a konferencia tárgyául megjelölt *szkázok*. Igyekszem felidézni Hajnóczy erős/elhalkuló/néma sámánhangjának dallamívét, s megragadni ennek poétikai sokszínűségét. Végül azt a kérdést is felvetem, hogy Hajnóczy-sámán mese-e vagy valóság.

RÁKOSNÉ HORVÁTH ERZSÉBET (középfiskolai tanár és drámapedagógus, a Hajnóczy-műhely tagja)

A VÉRREL ÍRT TÖRTÉNET. Keresztény jelképek Hajnóczy Péter prózájában: A parancs című kollázs új aspektusai

A *parancsban* nincs fabula, a szüzséelemek alig fellelhetőek (és – mint Cserjés Katalin rámutatott – egy részük a különállónak tűnő vendégszövegekben rejtőzik), a tér- és időszerkezet is nehezen, sőt alig rekonstruálható.

Míg *A halál kilovagolt Perzsiából* – Csíkvári Gábor megállapítása szerint – állapotrajz, sors-analízis, ahol a „megjelenítés ürügyét a jegyzetek közt való lapozgatás adja”, addig *A parancs* ezt a csekély fogódzót is elejti: a kollázs-elemek reflexió nélkül (látszólag) véletlenszerűen másolódnak egymásra.

A *parancs* vizsgálatának célkeresztjében éppen ezen kollázs-elemeket átkötő kapcsok, eljárások működése kell, hogy álljon.

REMÉNYI JÓZSEF TAMÁS (Palatinus Kiadó; a Hajnóczy-hagyaték korábbi gondozója, a Hajnóczy-műhely mentora)

Közöny és részvét. Egy nyelvi díszlet természetrajza, avagy a jakobinusok kivégzőzsámolyától a Duna-parti padig.
(Hajnóczy Péter: *A pad*)

Padon találtak már kihullott (életbevágó) szerelmeslevelet, leadásra váró (életbevágó) kéziratot. Egy pad tehát őrizhet ottfeljejtett írást. De vajon egy íráshoz hozzá lehet-e kötni a padot? Erre keressük a választ.

Dr. habil. SZKÁROSI ENDRE (egyetemi docens, ELTE BTK Olasz Tsz., a Hajnóczy-műhely mentora)

A kopt nők tartózkodási helye. Montázs és fluiditás Hajnóczy szövegében

Hajnóczy ezen írása különleges helyet foglal el kisszövegei között. A széppróza nyelvéhez a költői gondolkodás logikáját társítva a szövegszerkezet és a stíluseszközök (át)alakítása terén már más írásaiban is finom és jelentős eredményeket ért el, így például a már-már legendás „Embólia kisasszony”-ban vagy „A vese-szörp”-ben és „A pad”-ban. A szöveg szerkezeti szintjeinek és az ezeknek megfelelő valóságsszinteknek vágástechnikájára, a montázs-elv alkalmazására már viszonylag korai írásai is (legalábbis az M-től kezdődően) autentikus példát adnak.

„A kopt nők” sajátossága a végletekig finomított líraiságnak és a radikális montáznak, tehát a nyelvi, szerkezeti és valóságselem-szintek első hatásra irracionális és kaotikus változtatásának együttesében rejlik: a rövid közléseken alapuló gyors szintváltások a képzelet logikájának igénybevételére, az asszociációs mező mozgósítására készítetik a befogadót, akiben a villanásszerű közlések ugyanakkor már-már a folyamatosság érzékletét keltik fel. A képzeleti potenciál – szépprózai viszonylatban – radikális aktiválása ugyanakkor egzakt közlések (ld. például a szótárhasználati formát) láncolatához kötődik: ennek a meghatározó kettősségnek a finom egyensúlya teszi lehetővé, hogy a nyers, olykor pedig szürreális közlések és a visszafojtott pátoz a tragikum érzetét és meghatározottságát kódolja a szövegbe.

A Hajnóczy-műhely bemutatkozása, eddigi s tervezett publikációink, 2. nap (szemelvények a szinopszisokból)

BAGI ANITA és NAGY FRUZZSINA (MA 2. évf. SZTE BTK Összehasonlító Irodalom- és Kultúratudományi Tsz., a Hajnóczy-műhely tagjai)

Hajnóczy fordítási kísérletei: Állatfarm; a samizdat-kiadást évekkkel megelőzve

Az *Állatfarmmal* kapcsolatos első bejegyzéseket a hagyatékban megtalálható 1975-ös naptár szolgáltatja (hagyatéki jelzete: 6_19.) Előadásunk célja, hogy bemutassuk Orwell *Állatfarmjának* illeszkedési pontjait Hajnóczy életművével, különös hangsúlyt fektetve Hajnóczy fordítási kísérleteire. Kutatásunk kiterjed egyéb angol nyelvű vendégszövegekre is, valamint áttekintjük és összevetjük a fellelhető hivatalos és samizdatként megjelent Orwell-fordításokat is.

Ezen felül kísérletet teszünk arra, hogy rámutassunk az Orwell-szöveg és Hajnóczy Péter bizonyos írásainak intertextuális kapcsolataira, kiemelve egyrészt az *Állatmesét*, másrészt a két szerző „hatalomra”, diktatúrára tett irodalmi reflexióit is. Az egyén beilleszkedése vagy ellenállása (adott esetben lázadása) mindkét irodalmi életmű

meghatározó aspektusa: Orwellnél egy kommunisztikus antiutópia, míg Hajnóczynál a „létező szocializmus” magyar valóságának keretei között. A kutatás további célja, hogy világosabb képet vázoljon fel Hajnóczy Péter és az angol nyelv kapcsolatának „mítoszáról” – lévén a kéziratos fordítások egyértelmű bizonyítékai annak, hogy az író komolyabban is foglalkozott az angol nyelvvel.

CSAPLÁR VIKTÓRIA (BA 2. SZTE BTK esztétika szak, a Hajnóczy-műhely tagja)

A Könyv és a Pálcika meséje

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy Könyv, akinek jó barátja volt a Pálcika. (...) Többfajta változata van a *Dinamit* végén található Könyv és Pálcika történetének, melyet Bognár Botond rajzolt a füzetbe. E változatokból a legfontosabb a gyermekrajz és az író szöveges verziója, ami egy képkockával több, mint az eredeti 13 szekvenciából felépülő képregény. (...)

Nem tudjuk a két szereplő halála okát, hogy kik temették el őket, és hogy hol történik a megemlékezés. Mivel ezekre a kérdésekre nem tudunk választ adni, egzisztenciálisan meginog a történet. A képregény azért is méltó interpretációja a *Dinamit*nak, mert ott sem beszélhetünk konkrét egyénekről és biztos helyszínről. A két férfi egymásba olvad, árnyak lesznek a vendéglő pedig átalakul lidércálmá. (...)

Magam is képregény-író vagyok; saját megfigyeléseimet is szeretném hozzátenni a Botond-mese képvilágához.

CSERJÉS KATALIN (SZTE BTK Modern Magyar Irodalom Tsz., a Hajnóczy-műhely vezetője)

Tányéraknák

2010 nyara óta műhelyünk megfeszített munkával dolgozik a Hajnóczy-hagyaték méltó feltárásán és nyilvánossá tételén. Egy műhely-kiselőadás komplexum moderátoraként arról szeretnék számot adni, mit végeztünk, mit találtunk eddig e várakozáson felül gazdag írásos és képi hagyatékban. Egy új, eddig nem olvasott, s a már olvasottat átíró szerzőt találtunk, kinek kéziratain, bejegyzéseiben, legalább négyféle kézírásán tapogatózva, silabizálva és faggatózva árnyalódik számunkra az ismertnek vélt korpusz, melyhez most előszövegek, variánsok, széljegyzetek és noteszbejegyzések csatlakoznak. Meg – ismét csak – *vérrel írt* kísérletek, keményfába metszett szövegtervek.

DÁNYI ÁGNES (az SZTE BTK magyar-összehasonlító irodalomtudomány szakán végzett, a Hajnóczy-műhely tagja)

Egy notesz bemutatása: hypotextek és felkutatandó momentumok: a megszólalni kívánó múlt

Címszavakban:

1. A naptár bemutatása, jellegzetességei
2. Vetítés (érdekesebb szövegrészek, idegenkezűség bemutatása)
3. Az *elkülönítő* (források bemutatása, szövegkapcsolatok, gondolatfutamok)
5. A naptár további perspektívái (kapcsolati háló)

HOVÁNYI MÁRTON

Az alkoholista Jézus – Gondolatok Hajnóczy Péter egyik „poétikai programjáról”

Hajnóczy Péter hagyatékának a feltárása során két, a Hajnóczy-filológia számára, meglátásom szerint, alapvető fontosságú szövegét találtuk meg 2011 tavaszán. Az egyik a *Jelenkorban* hamarosan közlésre kerülő *Jézus* című protonovella, amelynek a létezéséről már korábban is tudtunk. A másik egy valószínűleg 1974-ből származó munkaterv, amely az *Alkohol* címet viseli, és bemutatása képezi jelen előadásom tárgyát. Az életmű elején álló poétikai tervezet hosszasan foglalkozik az alkoholista alakjával a társadalomban és ennek művészi ábrázolhatóságával. A szerző hosszasan másol a tervezet szövegébe az alkoholizmus pszichológiájáról szóló tudományos monográfiából vett részeket, és több olyan utalást is tesz, amelyek a későbbi, publikált életmű elejétől, így a *Fűtő* kötetétől akár az utolsó megjelent írásokig, tehát a *Jézus menyasszonya* kötet írásaiig egybefoghatják az ouvre egészét. Ennek a tervnek és nyomán az életműnek is a középpontjában a szenvedélybetegségében egyszerre önsorsrontó és önmegváltó Hajnóczy-hős áll, akinek sajátos kapcsolata van a zsidó-keresztény hagyományból ismert Megváltó alakjával, Jézus Krisztussal.

MÉRY ERZSÉBET (könyvterjesztő és könyvkiadó, a pozsonyi Comenius Egyetem tankönyvboltjának vezetője, a Hajnóczy-műhely tagja)

A Nóra hagyatéki alakzata és a kihagyott Szakács-mottók.

(...) De nézzük csak, melyek azok az intertextusok, amelyekkel érdemes közelebbről is foglalkoznunk a *Nóra* kapcsán. „*Én gyűlölöm az olvasó naplopókat. Aki ismeri az olvasót, az semmit sem tesz többé az olvasóért*” – írja szerzőnk a *parancsban*. És a Hajnóczy-szöveg nem is adja magát könnyen! Kíméletlenül megdolgoztatja az olvasót, hagyatékának kutatóit meg még annál is inkább. (...) Nem másol, utánoz, hanem a témán belül megújít és applikál.

Ezúttal érintőlegesen három ilyen világirodalmi szöveggel foglalkozunk: egy önéletrajzi ihletésű regénnyel, egy mesével és egy örökzöld drámával.

1. Az, hogy Sylvia Plath *Az üvegbura* című autobiografikus ihletésű sikerregényének kiemelt szerepe van a novellában, azt a befejező részben történő második említés teszi egyértelművé, amellyel hangsúlyozza és újra emlékeztetünkbe idézi azt a szerző, ezért informatív szempontból sem minősítem ezt az amplifikációs hozzátoldást redundánsnak. (...)
2. Tudjuk, hogy Nóra szereti a mesét. Gyermekotthonban – egy zárt és rideg világban nevelkedett, legkedvesebb kisgyermekkorai emlékei: nagyanyja meséi. A befejezésben, szerelmi kapcsolatuk utolsó, agonizáló fázisában a férfi egy Andersen-mesét olvas fel neki. (...)
3. Szándékosan a végére hagytam egy rövid címmeditációt. „*Nóra*”. Nincs olvasó, aki széles e világon ne Ibsen *Nórájára* asszociálna pusztán a cím alapján. (...)

MÉSZÁROS ÁGNES (az SZTE BTK frissen végzett magyar szakos tanára, a Hajnóczy-műhely tagja)

Dinamit – a születés, élet és halál műhelye. Ködszurkálóként lepipálni a Nagy Fazekast.

Valami élőt, organikust akar ábrázolni Hajnóczy Péter, és ugyanezt akarja létrehozni Latinovits Zoltán is. Képtelenség? A TELI HOLD világította térségben „AZTÁN SÖTÉT LETT! Valamivel később már nem volt olyan sötét; szürkés árnyak borították a végtelen termet.” Majd „nagy fehér vászon ereszkedik a színre.” „Schumann Requiemjéből halkán a Dies irae-t halljuk.” „Normál hangon,/ erős hangon,/ maximális hangerővel”: „A mindenen túl, a minden jön el.”

„Köd telepedett a színházra. Ellepte a színpadot, gomolyog a nézőtéren. Jó lenne – ködszurkálóként – fényt hasítani, de legalább agresszív kérdőjeleket vésní ebbe a szélcsendes káoszba. Mert a színház: élő organizmus; a teljes emberről szól, emberi közvetítéssel, embereknek. A színház: a kor emberének gondolati, érzelmi szenvedélyszintézise.” „Gondoljuk csak meg: az értelmezők a saját – az Önökétől eltérő – világukat, szemléletüket vetítik vissza a múltba, amely itt és most eleven, organikus ... a színház szerint, legalább.” „A másolás elképzelhetetlen, korszerűtlen, szervesetlen, hamis: nem képes életet szülni, sem ábrázolni, sem kifejezni.” „Valami élőt akarunk alkotni, valami mozgót és elevent, igen élő és változó dolgot létrehozni; teszem azt: egy élő retেকেlevet.” „Igen, aztán itt vannak... a Bronztükrök...” Az acélrúdon acélkampókra akasztott vesszőkosaraikban kuporgó Kosáremberek ... „A semmiből valamit csinálni: ez minden alkotó-, teremtőfolyamatban közös.” „Tessék kérrrem fontolóra venni, kényes ízléssel latolgatni az alkotó tragikumát”: „a színész önmagával és szerepével áll szemben. Az alkotófolyamatban átélő képességével, fantáziájával és szaktudásával másik életet teremt. A drámaíró szemben a halállal, félelmének elűzésére játékot teremt.”

RÁKOSNÉ HORVÁTH ERZSÉBET

A szakács mottói

A *szakács* szövegének vizsgálatakor három forrás áll rendelkezésünkre: a kézirat, egy kiadásra előkészített, kézzel javított, gépelt példány, valamint az Osiris 2007-es kiadása.

Előadásom első harmadában ezeket a forrásokat szeretném összehasonlítani, különös tekintettel a mottókra.

A továbbiakban a következő kérdésekre keresem a lehetséges válaszokat:

- Minek tekinthetjük *A szakácsot*?
- Milyen kiágazásai vannak más Hajnóczy-művek felé?
- Hogyan illeszkedik az életműbe?

Végül felolvasom a kéziratban frissen fellelt, a *Hét szál rózsza* című fejezetet.

SZEKERES SZABOLCS (az SZTE BTK magyar szakán végzett bölcsész, irodalomkritikus, a Hajnóczy-műhely tagja)

A meg nem valósult álom - a Dinamit egy lehetséges színházi olvasata Paál István levelének tükrében

Előadásom célja meghatározni a *Dinamit* című monodrámá jelentőségét, és elhelyezni a korszak drámái közé elsősorban Bécsy Tamás, P. Müller Péter teóriái segítségével. Valamint bátortalan kísérletet teszek arra, hogy – Paál István levelének ismeretében – felvázoljam egy lehetséges előadás tervét is.

TÓTH F. PÉTER (középiskolai tanár, a Hajnóczy-műhely tagja)

Partizánok – egy halálos szerepjáték leírása

Előadásomban Hajnóczy Péter *Partizánok* című rövid írásával foglalkozom. Ismertetem azon tényeket és adatokat, amelyek a keletkezés körülményeiről ezidáig napvilágra kerültek, majd kísérletet teszek a szövegben leírásra került furcsa szertartás, egyúttal a szereplők szerepeinek értelmezésére is. A szöveg zárlata átrendezi a szerepeket, ezzel újabb történetet indít el, mely momentum egyúttal felveti a kérdést: vajon Amandez az első volt-e a kihallgatott „partizánok” közül?